

Prevenčia šikanovania v základných školách

Šikanovanie možno považovať za celosvetový problém, pred ktorým nie je imúnny žiadny typ školy. Obeťou sa môže stať v podstate každé dieťa. Vzhľadom na skrytú povahu šikanovania je veľmi ťažké sa o ňom dozvedieť a pedagógovia ešte stále nemajú dost informácií, poznatkov a zručností o tomto probléme, ktoré by im pomohli včas ho rozpoznať. A tak väčšina detí, ktoré sú šikanované, len ticho trpia, neodvážia sa hľadať pomoc.

O šikanovaní hovoríme vtedy, keď jedno alebo skupina detí hovorí inému dieťaťu škaredé a nepríjemné veci, bije ho, kope, vyhráža sa mu, zamyká ho v miestnosti a pod. Tieto incidenty sa môžu opakovať a pre šikanované dieťa je ťažké, aby sa samo ubránilo. Ako šikanovanie môžu byť označené tiež opakované posmešky alebo nepekne poznámky o rodine. Za šikanovanie obvykle nepovažujeme občasnú bitku, alebo hádku približne rovnako fyzicky vybavených súperov (Říčan,1995).

Šikanovanie nie je nikdy len záležitosťou agresora a obeť, ale vždy sa týka ostatných členov skupiny. Vzťahy v takto napadnutej skupine postupne prechádzajú zákonitým vývinom, mení sa ich dynamika. Smerujú od zárodočnej podoby, tzv. ostrakizmu k najvyššiemu, piatemu stupňu systémového ničenia pozitívnych vzťahov medzi členmi skupiny. Tento negatívny proces naštartuje vnútorný pohyb smerujúci k absolútnemu prijatiu postojov, noriem a hodnôt šikanovania.

Šikanovanie len zriedka začína vyhrotenými, brutálnymi formami agresie. Práve naopak. Začína na prvý pohľad nevinne, ako žart, deti sa navzájom len „testujú“. Ak hneď na začiatku nezasiahame, ďalej sa vyvíja, naberať na intenzite. Vývoj šikanovania vychádza zo skupinovej dynamiky. Počas tohto vnútorného pohybu sa menia vzťahy členov skupiny k normám, hodnotám a postojom.

Prax ukazuje, že v základných školách dochádza k šikanovaniu nielen v šatniach alebo na toaletách, ale dokonca aj v triedach počas prestávok či priamo na vyučovaní. Šikanovanie žiakov – obeť sa oveľa častejšie uskutočňuje verbálnou formou, napríklad posmieváním, ironizovaním, vyhrážaním, nadávaním, nekomunikovaním, menej často fyzickou formou, napríklad bitím po tele, kopaním, štipaním, sácaním do steny a podobne. Stáva sa, že spolužiaci obeť sa nepostavia na jej stranu, či už zo strachu alebo ľahostajnosti.

Obeť, ako sa ukazuje, zvyčajne tento stav dlhší čas trpí, nerozpráva o ňom a o svojom prežívaní, trápi sa, nedokáže sa sústrediť na vyučovanie, je nepozorná, smutná, má slabšie študijné výsledky, reaguje pasívne alebo agresívne na okolie, postupne sa výrazne znižuje jej sebavedomie a sebaistota, jej komplexy menejcennosti sa prehľbujú, neverí si a zlyháva vo viacerých činnostiach.

Domnievame sa, že šikanovaniu v základných školách možno predísť, ak žiakov učíme:

- rozvíjať sociálne zručnosti a sociálne kompetencie,
- vzájomne sa tolerovať a akceptovať iné názory, postoje, vierovyznanie, rasy a sociálne skupiny,
- správne riešiť konflikty,
- vedieť sa vcítiť do situácie druhých ľudí.

Skúsenosti z praxe ukazujú, že v rámci prevencie šikanovania a pri jeho riešení je dôležitá spolupráca medzi školou, rodičmi, a Centrom výchovnej a psychologickkej prevencie.

Jednou z možností prevencie šikanovania v základných školách je realizovať pod vedením odborníkov Centra výchovnej a psychologickkej prevencie krátkodobé alebo dlhodobé preventívne programy proti násiliu zamerané jednak na získanie informácií o šikanovaní a jednak na osvojenie si sociálnych zručností, ktoré by šikanovaniu v školách zabránili.

V rámci univerzálnej prevencie, ktorá smeruje k celej populácii detí a mládeže a cieľom ktorej je poskytnúť informácie a sociálne zručnosti, spôsobilosti, ktoré pomôžu redukovať pravdepodobnosť negatívneho vývoja, realizujem preventívny program „Čo je šikanovanie? Ako sa môžeš brániť, čo môžeš urobiť?“

V rámci tohto programu poskytujeme žiakom *nielen informácie o šikanovaní, ale aj rady ako mu predchádzať* a to prevažne zážitkovou formou, ktorú prijímajú oveľa lepšie ako klasickú prednáškovú formu. Formou zážitku, ako sa potvrdilo v iných, už existujúcich preventívnych programoch, si žiaci dokážu oveľa efektívnejšie osvojiť nové poznatky a informácie, intenzívne na ne reagovať.

Cieľom skupinových stretnutí so žiakmi je, aby pochopili, že **nie je správne:**

- ✓ *nečinne sa prizerať šikanovaniu,*
- ✓ *schvaľovať agresívne správanie svojich spolužiakov,*
- ✓ *odsudzovať niekoho, kto je iný, slabší, má nejaký fyzický hendikep,*
- ✓ *mlčať, keď vidia nečestnosť, ponižovanie druhých,*
- ✓ *byť ľahostajní, keď sa stanú svedkom šikanovania.*

Celý problém sa začne riešiť až vtedy, keď šikanovanie ohlásia a vyhládajú pomoc. Preventívny program žiakov zaujíma a pomáha pri riešení tohto nežiaduceho sociálno-patologického javu.

Literatúra:

Říčan, P.: Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha, 1995

Rosová, D.: Prevencia porúch správania u žiakov základnej školy. Pohľad sociálneho pracovníka Centra výchovnej a psychologickkej prevencie. In: Učiteľské noviny, roč. LIV, 2004, č. 4.

Rosová, D.: Význam skupinovej práce s deťmi s poruchami správania. In: Prevencia. Informačný bulletin zameraný na prevenciu sociálno –patologických javov v rezorte školstva, roč. III, 2004, č. 1.

Rosová, D.: Poruchy správania v preventívnom programe pre žiakov 1. stupňa základnej školy. Možnosti a obmedzenia sociálneho pracovníka. Rigorózna práca. Prešov, 2004.

Rosová, D.: Prevencia šikanovania v základných školách. In: Prevencia. Informačný bulletin zameraný na prevenciu sociálno-patologických javov v rezorte školstva, 2005, č. 3.